



RESEARCH PAPERS

from the Department of Social Sciences

Institut for Samfundsvidenskab og Erhvervsøkonomi

Research Paper no. 8/00

En præsentation af KIT

**- At arbejde med kvalitative interview
via lyd**

Anne Reff Pedersen

Svend Bayer,

Nina Middelboe

Roskilde University, Denmark

Research Paper no. 8/00

En præsentation af KIT

**- At arbejde med kvalitative interview
via lyd**

Anne Reff Pedersen

Svend Bayer

Nina Middelboe

Roskilde University, Denmark

Research Papers from the Department of Social Sciences, Roskilde University, Denmark.

Working paper series

The Department of Social Sciences is one of the largest at Roskilde University with 43 permanent scientific personnel together with several Ph.Ds, and other teaching staff. Most of the academic personnel have a background in economics, political science or sociology. It is a general goal of our department and the rest of Roskilde University to foster interdisciplinary teaching and research. The later can be seen from the four main research lines of the department, namely:

- Changes in the welfare state in a national and international perspective.
- Public organisation and policy analysis.
- Innovation and technology development with special attention to service firms and information technologies.
- Institutions, actors and institutionalisation.

The Research Papers from the Department of Social Sciences are edited by Associate Professor Susana Borrás.

Please note that:

The papers are on a 'work in progress' form, which means that comments and criticisms in the form of feed-back are welcomed. For this purpose, the address(es) of the author(s) is specified on the title page. Readers must also be aware that the material of the working papers might be printed later in journals or other means of scientific publication in a revised version.

© The author(s)

All rights reserved. No part of this working paper may be reprinted or reproduced or utilised in any form or by any electronic, mechanical, or other means, now known or hereafter invented, including photocopying and recording, or in any information storage or retrieval system, without permission in writing from the author(s).

ISSN 1399-1396

Abstract

This working paper present the qualitative computer program KIT (Kvalitativ, Interview og Terapianalyse). KIT is a computer tool in the analyzing process of qualitative data. Carl Verner Skou has developed KIT in Center of Qualitative Methods Developed at Aarhus University. At the Institute of Social Science at Roskilde University graduated students and Ph.D students has through out the last years showed a great deal of interest in using the program. Therefore conspicuous demands and needs are raised for a short introduction to the program.

KIT is not a computer program to be offered to all kind of qualitative interviews and analyses. Especially projects and analytical designs with an explorative characteristic will find KIT a useful tool. KIT can be used in the interpretations and analytical process of understanding interviews. KIT is different to other more traditional methods of analyzes interviews ex. using transcription of the interviews, by it's use of sound, by that I mean that KIT offers a understand of the qualitative interview by listening to the interview and thereby the program are giving a special attention and room for the sounds, feelings and intonations in the interview. The structure of the paper is first to give a short presentation of some of the main concepts in the program. Second to present some reflections over problems and advantages in the use of the program.

Keywords:

Kvalitative interviews, lydbaseret fortolkningsprogram, KIT, analyse, scorer, koder, eksplorative analysedesign.

Address for correspondence:

Arp.ioa@cbs.dk, sbayer@ruc.dk, ninam@ruc.dk

En præsentation af KIT

- At arbejde med kvalitative interview via lyd

By Anne Reff Pedersen , Svend Bayer, Nina Middelboe,

TABLE OF CONTENTS

1. Introduction	6
2. Brugen af KIT trin for trin	7
3. Fra bånd til lyd.....	7
4. Kodeord og scoringer	9
5. Analyse- og fortolkningsprocessen – datadød eller overblik?.....	12
6. Diskussion af anvendelsen af KIT	14
7. Referencer	17

1. Introduktion

I de sidste årtier er brugen af computerprogrammer i forskning og undervisning blevet en integreret del af universitetsmiljøet. Således kræves der beherskelse af forskellige softwareredskaber i en lang række faglige sammenhænge for både universitetsstuderende, forskere samt ansatte på arbejdsmarkedet i almindelighed. I samfundsforskningen har fokus hidtil overvejende været på statistik-, model- og databaseprogrammer. Men samtidig med, at interessen for at arbejde med kvalitative studier, er vokset specielt i 1990'erne (Kvale 1994:22), er der tillige kommet mere fokus på brugen af forskellige databehandlingsprogrammer i relation til kvalitative analyser. Et eksempel på et sådant program er KIT.

Grundprincippet i KIT er, at det er et lydbaseret databehandlingsprogram, hvilket betyder, at der arbejdes auditivt med interviews i form af lydfiler. Umiddelbart kan det virke modsætningsfyldt at anvende et computerprogram til fortolkningen af kvalitative interviews, idet kvalitative analyser ofte forbindes med det udgangspunkt, at fænomener i den sociale verden har unikke kvaliteter og er så komplekse, at de ikke kan måles og vejes, men netop må undersøges ved fortolkning (Andersen og Gamdrup 1994:60). Men KIT er netop ikke et traditionelt computerprogram, der har sine styrker i forhold til at kvantificere og modellere. KIT har tværtimod sine styrker i forhold til selve arbejdsprocessen omkring kvalitative interviews samt systematisering og fortolkning heraf.

Dette arbejdsrapport er skrevet for at give andre potentielle brugere indsigt i, hvad det indebærer at arbejde med kvalitative interviews ved hjælp af et lydbaseret databehandlingsprogram.

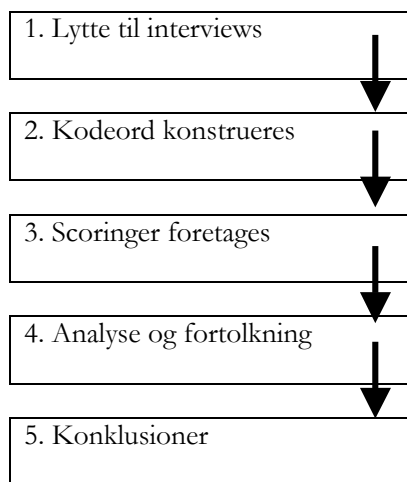
Papiret er for største delens vedkommende skrevet af de specialestuderende Svend Bayer og Nina Middelboe og redigeret af Anne Reff Pedersen som i en årrække var vejleder for Svend og Nina på forvaltningsuddannelsen på Roskilde Universitetscenter¹. Både som vejleder og som Ph.D studerende har Anne Reff Pedersen anvendt og arbejdet med KIT og har derigennem prøvet at involvere både studerende og forskere i afprøvning af programmet.

Undervejs i teksten møder læseren en række tekstboksse, der illustrerer konkrete eksempler på, hvordan de studerende (Svend og Nina) i praksis har arbejdet med KIT, og hvilke erfaringer de dermed har fået.

¹ En tak til Hanne Warming der i sit Ph.D projekt har anvendt KIT og derfor har kommenteret arbejdsrapport undervejs.

Brugen af KIT trin for trin

Denne fremstilling af de centrale begreber i KIT beskriver en række programfunktioner, der udgør analyseredskaberne i KIT. Fremstillingen er ikke tænkt som en teknisk guide til at anvende KIT, hvor ikoner og brugerflade beskrives. Denne beskrivelse kan findes i KIT's 'Help'-funktion eller udskrives som "Introduction" fra samme funktion (Skou 1996), hvor alle detaljer er beskrevet. Formålet med denne del er at illustrere, hvordan man arbejder med KIT, hvilket skitseres i følgende figur:



Figuren viser en oversigt over, hvordan arbejdsprocessen med KIT forløber og er en blanding af brugen af KIT's funktioner (kodeord og scoringer) og afledte konsekvenser af disse funktioner (fortolkninger og konklusioner). Figuren danner grundlaget for gennemgangen af KIT, hvor første emne handler om, hvordan man i praksis får sine interviews overflyttet til Cd-rom og dermed får mulighed for at lytte til sine interviews på computeren. Anden del handler om, hvordan funktionerne i KIT: kodeord og scoringer anvendes og dernæst beskrives analyse og fortolkningsfasen. Til slut diskuteres resultaterne af en anvendelse af KIT til at analysere og fortolke sine kvalitative interviews.

Fra bånd til lyd

Første forudsætning for at anvende KIT er et windowsbaseret PC styresystem. Det anbefales, at man har mindst 60 pct. ledige systemressourcer (Skou 1996).

Interviewene, som er optaget på kassettebånd, skal dernæst overspilles til CD-rom. Dertil skal anvendes en Cd-brænder². Når CD-rom'en brændes, er det vigtigt at

² Institut for Samfundsvidenskab og Erhvervsøkonomi har en brænder til rådighed for både overbygningsstuderende og forskere på instituttet. Tilladelse og vejledning fås hos EDB personalet.

sørge for, at ét interview lagres som én lydfil. I dette arbejde forudsættes endvidere at interviewene navngives som lyd via wav-filer.

Vores erfaringer med brændingen kan karakteriseres som tekniske begyndervanskeligheder for typiske lettere IT-handicappede brugere - med streg under brugere. Vi gjorde således stort set alle de fejl vi kunne, fordi vi ikke vidste besked om lydfilernes størrelse, kvalitet og brænding af Cd-rom'er. Denne fase fra at optage interviewene til at kunne begynde behandlingen på egen PC var således unødigt frustrerende og tidskrævende, fordi vi ikke tog nok hensyn til at arrangere forløbet omkring brændingen og skaffe os den fornødne viden om, hvordan og hvor brændingen skulle foregå. Det værste tidsspilde og de fleste frustrationer kunne således relativt let have været undgået, hvis vi havde arrangeret forløbet fra starten og sørget for at konsultere tidligere brugere med erfaringer fra KIT i praksis.

Når interviewene optages, er det vigtigt at være opmærksom på, at man senere skal arbejde med interviewene som lydfiler. Derfor bør man sørge for at minimere baggrundsstøj og så vidt mulig interviewe en person ad gangen eller, hvis det er gruppeinterview, sørge for, at personerne i mindst muligt omfang taler på samme tid.

Der er således en række praktiske forhold, som skal være i orden, før KIT kan anvendes.

En af fordelene ved at anvende KIT er, at transskriptionsfasen kan udelades. Ofte betegnes arbejdet med kvalitative interviews som en langsommelig proces. Interviewene skal indsamles, bearbejdes og analyseres, og det er en omstændelig proces blot at få sine interviews skrevet ud. Fordelen med anvendelse af KIT er, at man arbejder med lydfilen, og derved undgås den langsommelige, ensformige og tidskrævende arbejdsproces, det er at udskrive sine interviews fra bånd. De praktiske fordele er således betragtelige, når man arbejder med KIT - specielt hvis man har relativt kort tid til at behandle og analysere sine interviews (jf. Kvale 1994:161ff.: "Fra tale til tekst" for en redegørelse for arbejdsprocessen med transskription).

Udover disse praktiske fordele er der en række analytiske fordele ved at undgå transskriptionsfasen, der kan få indflydelse på fortolkningerne og dermed analyseresultaterne af en kvalitativ undersøgelse. For når man arbejder med kvalitative interviews, er det ikke muligt at lave en nøjagtig afspejling af interviewet, især i transskriptionsfasen kan mange detaljer gå tabt. Fx. kan der være tvilv, om man skal man medtage f.eks. fyldeord og lyde som "ik" eller "øøh" og pauser? Hvordan gengiver man en bestemt stemning, tonefald, tryk, syntaks mv.? Om dette skriver Riesmann:

"Not simply technical questions, these seemingly mundane choices of what to include and how to arrange and display the text have serious implications for how a reader will understand the narrative" (Riesmann 1993:12).

Interviewudskrivning bliver med andre ord uundgåeligt et spørgsmål om valg og fravalg, hvilket får betydning for fortolkningen af interviewet. Men i modsætning til enhver tekstlig fremstilling af et interview giver den auditivt orienterede proces med

KIT mulighed for at beholde en lange række karakteristika ved respondentens fremstilling af sin tale, såsom tempo, tryk på ord, stemmeføring, ophold, fyldord, gutturale lyde, stemmeklang, hvilket giver et bedre helhedsindtryk af den stemning og den mening, der blev lagt i udsagnene i selve interviewsituationen, og som har betydning for den fortolkning, man giver sit interviewmateriale.

Når interviewene blev gengivet auditivt, følte vi os praktisk talt tilbage i stuen hos respondenterne, hvor interviewet blev optaget. Vi oplevede det som en stor fordel, at man ved anvendelsen af Kit lytter flere gange til interviewet på en interaktiv måde, der bevirker, at interviewene kommer længere "ind under huden", end hvis interviewet blot havde været lyttet mere passivt igennem én gang under transskriptionen. Der bliver med andre ord en tættere kobling til interviewsituationen, som vi, set i bakspejlet, oplevede som værende meget positivt, idet man lettere kan forholde sig til det, der bliver sagt og bedre forstå respondenterne og dennes baggrund for at sige, som han/hun gør. Det var selvfølgelig en utrolig stor fordel for den videre fortolkning, men ikke uden problemer, at man kommer så tæt på.

I selve arbejdet med interviewene oplevede vi også, at det til tider kunne være svært at distancere sig fra interviewene og interviewpersonerne, når vi anvendte KIT. Det var klart vores fornemmelse, at man i arbejdet med interviewene hele tiden følte sig meget tættere på den oprindelige interviewsituation end, hvis vi havde siddet med en interviewudskrift og sammenstykket forskellige dele af interviewene til analysen.

Det er således et dilemma, man kan komme i, når man med KIT konstant er helt 'tæt' på sin empiri, som undervejs er frustrerede. Men efterfølgende sad vi tilbage med en positiv erfaring af, at vi fornemmede at have 'fået det hele med' og havde en stor grad af autenticitet i fremstillingen af

Kodeord og scoringer

Første trin i den konkrete anvendelse af KIT er at lytte sine interviews igennem en første gang. Via denne aflytning nedskrives de relevante temaer, som interviewet berører, og som kan relateres til den videre analyse af interviewene. Disse temaer omtales i det følgende som kodeord, idet man i praksis koder (tematisere) forskellige dele af et eller flere interviews under disse kodeord, og fordi funktionen i KIT refererer til denne del som kodning af interviewet (Skou 1996).

Fortolkningen af interviewene starter allerede i denne fase, når disse kodeord udvælges. Kodeordene vælges ikke endegyldigt, men kan løbende ændres efterhånden, som andre temaer bliver mere interessante at arbejde med. Udvælgelsen sker ved, at der igennem interviewlytningen peges på interessante og relevante analyseemner i tråd med den eksplorative analysetilgang. Kodeordene kan være alt fra temaer, som forekommer i et eller flere interview, til mere analytiske kategorier. Som eksempler på kodeord kan nævnes:

- Beskrivelse af sagsforløbet
- God/dårlig sagsbehandling
- Samarbejdsrelationer
- Brugerens problemer
- Sagsbehandlerens problemer

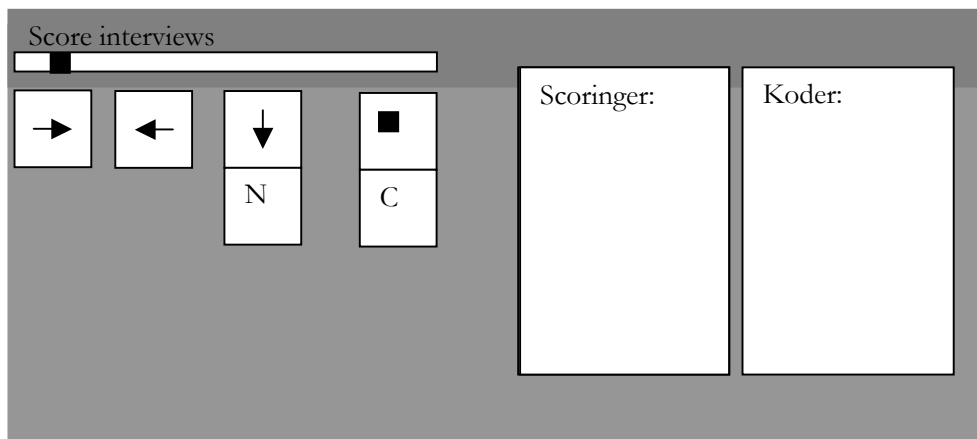
Der bør nok ikke være mere end 10 kodeord tilknyttet et interview. Flere kodeord vil føre til en analyse med for mange variabler, der i så fald skal gentages flere gange indtil, at de mest centrale emner i interviewet kan udvælges. De udvalgte temaer kan være gennemgående og anvendes for alle interviewene eller de kan være tilknyttede et specifikt interview. Fx. kan der udarbejdes forskellige kodeord for interviewene, der fx. er foretaget med forskellige informantgrupper.

Når temaerne i interviewet eller interviewene er fundet, er næste skridt at taste disse selvvalgte kodeord ind. Hvert interview/ eller interviews med samme informantgruppe ligger således i KIT programmet i en særskilt mappe sammen med de valgte kodeord. Denne mappe kan sammenlignes med en tilsvarende mappe i et tekstbehandlingsprogram, som man kan åbne, arbejde med og kan gemme sine dokumenter i.

Kodeordene blev lavet i fællesskab i projektgruppen efter, at vi havde lyttet interviewene igennem en første gang. Først lavede vi en skriftelig brainstorm hver især, som vi tog udgangspunkt i for at diskutere os frem til kodeordene. Vi gik ikke efter nogen bestemt type eller kategori af kodeord, men kan bagefter se, at vi havde valgt en blanding af analytiske og tematiske kategorier i valg af kodeord. Ved denne fremgangsmåde skabte vi således en fælles kodeords-base for alle interviewene, men undervejs supplerede vi enkelte interview med specifikke kodeord. Intentionen i forløbet var til stadighed at være åben over for, hvad empirien ville sige. På den anden side var det vigtigt at skabe fælles kategorier, da vi lavede forløbsanalyser med forskellige interviewpersoners perspektiv på samme sag. Valget af kodeord var dermed først og fremmest styret af vores søgen efter problemforståelser, roller og forventninger, der var på spil i brugernes møde med kommunen.

Næste skridt efter kodeordene er fundet, er at lytte interviewene igennem med henblik på at lave såkaldte scoringer. Scoringer er de sekvenser, man kopierer/virtuelt klipper ud fra interviewet. Sekvenserne optræder som små selvstændige lydfiler, som man placerer under de forskellige kodeord. Scoringerne er dermed starten på den egentlige strukturering og analyse af interviewene, hvor man ordner og inddeler sit materialer efter de kodeord, man har valgt. Processen svarer nogenlunde til at optage sine favoritmелodier på et kassettebånd fra radioen, eller ved at anvende cut and paste'-funktionen i f.eks. word, hvor man i en samlet tekst flytter visse interessante tekststykker over i et nyt dokument og placerer tekststykkerne alt efter hvordan, de refererer til en række overskrifter, man har opstillet på forhånd ud fra den samlede tekst.

I KIT kan man høre sine scoringer, også betegnet "to play scores" (Skou 1996), ved at klikke på de enkelte kodeord i den relevante mappe. Følgende figur viser dele af brugerfladen på KIT ved scoringen af interviewene.



Figuren illustrer dele af brugerfladen fra ”score interview” funktion i KIT. Figuren er medtaget for at illustrere, hvor let det er at betjene KIT. Til venstre er øverst en tidsangivelse, der illustrerer, hvor man er henne i interviewet (skitseret i minutter og sekunder). Nederst til venstre er en række knapfunktioner med ikoner kendt fra bl.a. båndoptagere, der anvendes, når lydfrekvenserne scores. Der er endvidere knapfunktioner til hjælpefunktionerne (notat og citation). Disse knapper betjenes ved hjælp af musen. Til højre figurerer en række oversigter, som illustrerer, hvilke kodeord der er valgt til dette interview, og hvilke scoringer der er foretaget.

Scoringerne høres som en række udsagn i interviewet, der alle handler om det samme emne (kodeord), og man kan høre dem igen og igen uden at skulle spole rundt i interviewet. Hvis der er uoverskueligt mange eller få scoringer, eller hvis scoringerne ikke passer sammen indbyrdes, kan man lave nye kodeord eller underkategorier hertil og på den måde omstrukturere sit analysemateriale, så der opnås et sammenhængende analysegrundlag.

KIT-programmet kan således anvendes til at sortere i interviewene og placere udvalgte dele under specifikke temaer (kodeord), man kan lytte til og anvende i fortolkningen af interviewene.

Eksempelvis havde vi et interview med ca. 50 scoringer fordelt på 10 kodeord, hvilket svarede til 47 minutters relevante og brugbare udsagn ud af et interview på knap to timer. Det kan umiddelbart virke som om, interviewet bliver meget splittet op med så mange scoringer. Scoringer skal dog ikke tages bogstaveligt, som om man klipper interviewet i stykker. Scoringer er som nye dokumenter i et tekstbehandlingsprogram, som man har kopieret fra en større tekst – fra interviewet. I det hele taget oplevede vi det som utrolig positivt at bruge KIT. Man får en idé om den samlede tid interviewet varede, interviewpersonens fortællestil, ordvalg mv. når respondentens ord gengives direkte. Med scoringerne får man samlet de væsentlige dele af interviewet, så de fungerer som omdrejningspunkter for at lave den videre analyse. Scoringfunktionen gjorde det desuden lettere at lave en beskrivelse af interviewpersonen og interviewet i det hele taget, så læsere af projektet kom med ’helt tæt’ på deres forløb.

Vores erfaring med kode- scorefunktionerne var, at de fungerede efter hensigten, og i løbet af kort tid gav os nogle analytiske tværsnit og problemstillinger, som vi kunne analysere på. Flere gange vendte vi tilbage og hørte udvalgte scoringer i KIT, da vi skabte analysen, hvormed KIT blev brugt som en database og kontrolinstrument i de tilfælde, vi indbyrdes var uenige om eller tvivlede på meningen med det sagte i en scoring.

Ud over kod- og hent funktionen (kodeord og scoring) indeholder KIT to andre hjælperedskaber : Notat- og citatfunktionerne. Med notatfunktionen kan man tilføje egne kommentarer, hvilket sker ved at klikke på et notat-symbol. Her er der mulighed for at skrive notater undervejs til både hele interview, kodeord eller scoringer (ca. 8-9 A4 sider pr. note). Det andet hjælperedskab er en citatfunktion. Ved at klikke på et transskriptions-symbol i KIT kan det afmærkes, hvilke sekvenser af interviewet man ønsker at udskrive direkte på et senere tidspunkt.

Når vi lavede scoringerne oplevede vi, at tankerne hurtigt begynder at kredse omkring fortolkningen af interviewene, hvorfor det var en fordel at kunne tage notater med KIT's notatfunktion. Ideer, indfald og begyndelser til egentlige analyseafsnit kunne således hurtigt nedfældes, mens det stod prægnant i hukommelsen. På denne måde kunne et kodeord eller en scoring senere bentes frem med medfølgende notater, hvilket var endnu en faktor, der fremskyndede analyseprocessen. Citatfunktionen var meget nyttig i fremstillingen af vores empiri som fortællinger, da vi brugte mange citater med den hensigt at gøre empirien nærværende og mere spændende at læse. De mange citater blev desuden brugt i analysen til at påpege de problemforståelser og modsatrettede oplevelser, som respondenterne gav. Citaterne blev af den grund inddraget med henblik på at eksemplificere vores fortolkning og analysens pointer.

Præsentationen af beskrivelserne og erfaringerne har indtil nu været centreret omkring brugen af KIT, og har dermed ikke berørt overgangen fra at arbejde med KIT til at nedfælde sine analyser på skrift. Det er dog ikke et større problem, da man kan skifte mellem KIT og et tekstbehandlingsprogram i Windows, og dermed skrive sine fortolkninger ned, samtidig med at scoringerne lyttes igennem.

Analyse- og fortolkningsprocessen – datadød eller overblik?

Ved arbejdet med kvalitative interviews, og især hvis antallet af interviews er stort, kan der indtræde den såkaldte "datadød" (Thomsen 1998:242, 246) eller "1000 siders spørgsmålet" (Kvale 1994:176ff). Datadøden handler om at miste overblikket. Man har lavet en lang række interviews og har fået skrevet dem ud, og nu ligger de i en stor bunke foran én. Nu skal der analyseres! Men desværre virker det helt uoverskueligt. Hvor skal man starte, og hvordan kan man holde styr på alle disse data? Her kan KIT støtte forskeren i at arbejde mere systematisk. KIT kan nemlig sammenlignes med et traditionelt manuelt arkiv, der kan fyldes med data, og hvor der kan laves indeks og forskellige former for henvisninger. Specielt vigtigt er muligheden for at trække data frem og ændre på dem eller sætte dem ind i en ny sammenhæng. Forskellen på et manuelt arkiv og en database som KIT er imidlertid hastigheden. Hvor det med et manuelt arkiv kan tage timer at finde en given sammenhæng i sine data, kan øvelsen klares på sekunder eller få minutter med en database (Thomsen 1998:248-249). Den større effektivitet kan således løse flere ressourcer til analysearbejdet og mindske oplevelsen af resignation overfor et svært overskueligt kvalitativt datamateriale.

Man skal dog være opmærksom på, at man med KIT ikke får en tekstbaseret database, da interviewene ikke er transskriberede. Til gengæld undgås dette omstændelige arbejde og det lange tidsspænd, der ofte er fra starten af interviewene, til man sidder med de udskrevne interviews. I princippet behøver der kun at gå ganske få timer fra interviewsituationen til, at analysen af interviewet kan begynde med KIT, hvilket er endnu en faktor, der kan formindske muligheden for at undgå datadøden og miste sit engagement og føling med interviewmaterialet (jf. Kvale 1994 "Den emotionelle dynamik i en interviewundersøgelse", p. 93).

Vi erfarede, at det var en stor praktisk fordel at kunne spare tid ved at arbejde med KIT og undgå transkriptionsfasen og samtidig bevare den dynamik, der lå i at kunne arbejde med sit materiale på en systematisk måde, lige efter interviewene var foretaget. Emotionelt undgik vi således den "nedtursperiode", som de fleste kilder om kvalitative interviews forbinder med overgangen fra transkriptions- til analysefasen.

Processen var dog ikke problemfri, idet nærheden til empirien gjorde det svært at få den på behørig afstand til at kunne distancere sig fra de umiddelbare oplevelser og informationer og straks efter begynde at arbejde systematisk med materialet. Her oplevede vi således, at den tidsbesparende fordel, der er ved at bruge KIT, gjorde det sværere for os at applicere teorien på materialet, fordi vores deadline gjorde, at vi var tvunget til forcere processen fra interviewrunden til teoretisk analyse.

En af ulemperne via arbejdet med KIT er, at forskeren arbejder via programmets logik og derfor i høj grad arbejder på dets præmisser. Igen må man afveje med sig selv ud fra egne erfaringer og arbejdsmåder om KIT vil være et hensigtsmæssigt redskab. En umiddelbar indvending mod principperne i KIT, hvor interviewet splittes op i mindre dele ud fra nogle valgte kodeord, kan være, at det kan være vanskeligt at bevare helheden i hvert enkelt interview. Hvordan kan den velkendte abstraktion "den hermeneutiske cirkel" udfolde sig i fortolkningspraksisen omkring KIT, når man for at nå sin forståelse splitter sin forklaring op i små dele, og derefter ønsker at fortolke sin forståelse til en ny forklaring? (Ricoeur 1973:169,174). Denne kritik kan til en vis grad være berettiget i og med, at man ikke sidder med hele interviewet i hånden. På den anden side afholder de korte scoringer i interviewet langt fra brugere af KIT til at høre og genhøre kortere eller længere uddrag af interviewet. Faktisk er det ganske let at spole frem og tilbage i interviewet, idet brugen af lydfiler gør det muligt via brugerfladen at springe rundt i interviewet, spole, dele det op m.m.

Det er vores erfaring, at det var en stor fordel, at man med KIT tvinges til at kategorisere, strukturere, fortolke og heraf analysere med det samme. Med KIT foretager man en række tydelige valg omkring, hvad der er centralt for den videre analyse. Vi oplevede tydeligt, at tankerne langt hurtigere gled over i fortolkning af interviewene i modsætning til tidligere oplevelser med den mere passive transkription, hvor man i højere grad koncentrerer sig om at skrive ordret og korrekt ned og først bagefter er klar til at arbejde med indholdet. Fordelen var desuden ekstra stor, når man arbejder med en induktiv strategi for empiri-indsamlingen, hvor man ikke har en teori at støtte sig til i udgangspunktet. KIT hjælper således brugeren til at få struktur, analysekategorier, og fortolkningskontekst uden nødvendigvis at sætte disse på teoretiske begreber, før fortolkningsprocessen startes (jf. afsnit i Del 1 ovenfor).

Vi oplevede dermed, hvordan KIT bogstaveligt talt hjalp os til at komme videre og gøre processen med at strukturere empirien relativ let og overskuelig til videre fortolkning og analyse. Vi oplevede tydeligt, hvordan fortolkningen startede med det samme, vi genbørte interviewene i KIT. Tankerne begynder at kredse om fortolkningen, og med valg af kodeord og med sine scoringer går man helt konkret i gang med at vælge til og fra i forhold til den videre analyse. Herved lægges nogle hovedretninger, og empirien får et fokus, som kom til at trænge den videre analyse.

Som det fremgår af beskrivelsen hidtil, skal man være opmærksom på, at fortolkningsprocessen starter med det samme, man vælger kodeord og derefter scorer interviewet, dvs. klipper interviewet i stykker og placerer delene under forskellige kategorier. En af fordelene med KIT er at programmet er opbygget således, at man arbejder direkte med de talte udsagn. Derved bevares en højere grad

af detaljer samtidig med, at programmet tvinger én til at være bevidst om de kategorier, kodeord og scoringer, man foretager sig fra starten. Det eneste, der mangler, er den direkte billedgengivelse, men oftest har man stadig interviewsituationen på nethinden, i form af følelser, stemninger og fysiske artefaktorer.

En kritik, der ofte indgives mod kvalitative studier, handler om, at baggrunden for fortolkning og resultater forekommer ugennemsigtig. Der er med andre ord ikke tilstrækkelig videnskabelig dokumentation for, hvordan forskeren er nået frem til sine konklusioner (Dahler-Larsen 1996:191). I den forbindelse kan KIT være med til at konkretisere de analytiske og fortolkningsmæssige valg (og fravalg), som er sket i arbejdsprocessen. Dette betyder, at databehandlingsprogrammer som KIT kan medvirke til i højere grad at gøre kvalitativ forskning videnskabelig anerkendt. I parentes bemærket er netop diskussionen om validitet i samfundsvidenskab i høj grad udsprunget af forskellige syn på, hvad god videnskab er, og hvilke krav man kan sætte til dokumentationen. Derfor vil nogle sandsynligvis mene, at der er behov for en øget dokumentation i forbindelse med fortolkningen og analysen af kvalitative interviews.

Diskussion af anvendelsen af KIT

Den følgende afsluttende diskussion vil relatere sig til 3 typer af erfaringer med anvendelsen af KIT: praktiske, analytiske og videnskabsteoretiske.

Opsamlingen på de praktiske erfaringer viser, at KIT, som et relativt nyt analytisk redskab, gør det lettere at arbejde med kvalitative interviews. Dette gælder specielt i arbejdet med følsomme emner og ustrukturerede interviews af længere varighed, da man her med fordel kan udnytte, at KIT er lydbaseret og hurtigt kan give brugeren et overblik over den kontekst, som et givent udsagn måtte referere til. Ved anvendelsen af KIT er der således en oplagt mulighed for at spare en betragtelig mængde tid, idet transskription er unødvendig. Til gengæld indebærer brugen af KIT også visse frustrationer via nærheden til interviewene. Nærheden bevirker dog, at engagement ikke er fraværende, da interviewene fremstår som nærværende og brugbar. Arbejdsprocessen står således i modsætning til f.eks. Kvaales (1994:92ff) beskrivelse af den "emotionelle dynamik i en interviewundersøgelse", hvor det i høj grad er den manglende overskuelighed og det langstrakte tidsrum ved at skulle transskribere sine interviews og strukturere de mange siders tekst, der kan medføre, at forskeren ikke får udnyttet potentialet i sit interviewmateriale og resignerer og irriteres over arbejdsprocessen med efterfølgende følelse af udmattelse over for at skulle færdiggøre sin rapport.

At bruge KIT og udnytte dets potentialer bedst muligt er i høj grad betinget af, at man kan vænne sig til eller fra starten er indstillet på vedvarende at skulle arbejde med lyd og at strukturere sine genererede data via lyd. Fordelene ved KIT er, at forskeren fra starten er opmærksom på, at fortolkningen udspiller sig, mens man lytter sine interviews igennem, koder og scorer fra dem.

Som database har KIT en stor administrativ fordel, da det er let og hurtigt at checke sit interviewmateriale. Man kan springe rundt i og mellem interviewene uden at skulle spole eller skifte bånd. Man kan altid vende tilbage til sine kodeord, og relativt let, i sammenligning med at skulle sidde med interviewene foran sig i tekstform, ændre sine kodeord og således lave en ny fortolkning og et nyt eller anderledes analyseafsnit. Interviewene er derfor hele tiden let tilgængelige og analyserbare, hvilket er en stor fordel, hvis man arbejder på et relativt ukendt

problemfelt, hvor det kan være nødvendigt at revidere sine fortolkninger og resultater efterhånden, som man arbejder sig igennem materialet flere gange.

KIT kan kaldes det praktiske fikspunkt i analysen, der kan bevirke, at samspillet mellem teori og empiri - med andre ord - analysen kan fungere mere gnidningsløst, via den lydæssige dokumentation af interviewenes detaljerighed. Dette betyder, at der ikke er fare for at glemme empirien, da de afspillede interviews fremstår levende, eller en fare for at lade informationerne flyde ud, for dette modvirker kodningsfasen, der er med til at synliggøre fortolkningsprocessen i forløbet.

Det induktive-deduktive dilemma, der i almindelighed udgør en central udfordring for meget samfundsvidenskabelig forskning, opløses ikke via KIT, men KIT er i denne forbindelse et hjælpemiddel, der gør det lettere at lave en eksplorativ analyse: hvor forskeren ikke farer så let vild i interviewenes mange informationer, undgår transskriptionsfasen, og samtidig tvinger KIT brugeren af programmet til at fokusere på analyse af sine data. KIT hjælper dermed til at nedtone de praktiske problemer, der måtte knytte sig til det induktive-deduktive dilemma, hvor problemerne i forhold til induktion er, at denne forforståelse for mange kan være en problematisk måde at udlede slutninger på, da "der ikke er logisk belæg for at generalisere på baggrund af enkeltiagttagelser" (Engberg 1998:97). Eller nogle mener at også den faglige socialisering, forståelsen af forskellige begreber og sprogets begrænsninger altid sætter en ramme for de studerede fænomener (Flyvbjerg 1988:6-7). Men som Hansson (1993: 4) argumenterer for, er det ikke det induktive eller deduktive udgangspunkt, der er det afgørende for skabelsen af videnskabelighed, men sammenhængen i fortolkningsprocessen af interviewene. KIT giver således ikke analysen legitimitet i sig selv, hvilket understreges af, at KIT først og fremmest er et praktisk redskab, som får sin relevans via den analysestrategi, der vælges.

Videnskabsteoretisk kan brugen af KIT være med til at skabe en større synlighed over, hvilke videnskabelige krav man som forsker sætter til sin analyse angående fx. validitet, objektivitet og generaliserbarhed. Og hvis dokumentation og gennemskuelighed anvendes som validitetskriterium, kan KIT i denne sammenhæng give en bedre dokumentation for, hvordan man operationaliserer sin kvalitative analyse.

Fremgangsmåden via anvendelsen af KIT illustrerer således, hvordan fortolkningsprocessen forløber som en gentagende proces, hvor man lytter, koder, scorer som en række "interaktive loops" (Skou 1996), indtil man når en konklusion. Så kritikken af kvalitative studier for at være uklar omkring fortolkningsprocessen, kan modargumenteres bl.a. via anvendelse af KIT, hvor fortolknings-loops og vekslingen mellem forklaring og forståelse får et praktisk udtryk, der anskueliggør, hvordan fortolkningsprocessen i praksis forløber.

Sluttelig kan man tilføje om anvendelsen af KIT, at valget om det skal anvendes eller ej, er et spørgsmål om, hvordan man bedst kan lide at arbejde. Men som en konsekvens af den udbredte anvendelse af kvalitative interview som forskningsmetode og i projektarbejdet er det ikke længere tidssvarende kun at formidle, hvordan databaseprogrammer til survey fungerer, for via KIT er der et alternativ, når valget falder på det kvalitative interview.

Der er et par ting, som skal indføres i tankerne om anvendelsen af KIT. Det er, at det ikke er en hurtig vej til at lave mindst muligt og komme uden om fortolkningsarbejdet med det kvalitative interview. Arbejdet med KIT er derimod et redskab, der bidrager til, at fortolkningsprocessen bliver mere synlig, og at interviewet fremstår via lyden som en tydelig begivenhed i hukommelsen. De

studerende og forskere, som har prøvet programmet, er ikke i tvivl om, at den lydmæssige side af fortolkningsprocessen ofte går tabt via transskription, og at dette er en af de store fordele ved anvendelse af KIT.

Referencer

Andersen, Ib & Enderud, Harald 1990: "Vidensproduktions arbejdsgang i hovedtræk" in Andersen, Ib (red.) 1990: *Valg af organisations sociologiske metoder – et kombinationsperspektiv*. København: Samfundslitteratur.

Andersen, Vilmer & Gamdrup, Peter 1994b: "Forskningsmetoder" in Andersen, Heine (red.): *Videnskabsteori og metodelære*. København: Samfundslitteratur.

Dahler-Larsen, Peter 1996: "Kvalitative evaluerings-metoder i brugerundersøgelser: Hvad kan offentlige organisationer lære?" in *Nordisk Administrativt Tidsskrift*, nr. 2, juli 1996

Engberg, Lars 1998: "Induktion og deduktion i bottom-up debatten" in Bogason, Peter og Sørensen, Eva (red.) 1998: *Samfundsforskning og bottom-up. Teori og metode*. København: Roskilde Universitetsforlag.

Flyvbjerg, Bent 1988: *Case studiet som forskningsmetode*. Aalborg: Institut for Samfundsudvikling og Planlægning, Aalborg Universitet.

Guba, Egon G. & Lincoln, Yvonne S. 1987: "The Countenances of Fourth-Generation Evaluations: Description, Judgment, and Negotiation" in Cordray, D. S. & Lipsey, M. W.(eds.): *Evaluation Studies Review Annual*. Vol. 11, p. 70-87, Newbury Park, California: Sage.

Hisschemöller, Mathijs & Hoppe, Rob 1995-96: "Coping with Intractable Controversies: The case for problem structuring in policy design and analysis", i *Knowledge and Policy*, Vol. 8, nr. 4, winter 1995-96, p. 40-60.

Jensen, Torben K. 1991: "Statskundskab som viden for praksis - Hermeneutik og livsverden, menneskesyn og metode". *GRUS* nr. 33.

Kaplan, Thomas J. 1986: "The Narrative Structure of policy Analysis" in *Journal of Policy Analysis and Management*, vol. 5 nr. 4, pp. 761-778.

Kvale, Steinar 1994: *InterView*. København: Hans Reitzels Forlag.

Majone, Giandomenico 1989: *Evidence, Argument and Persuasion in the Policy Process*, Yale University Press: New Haven

March, James G. & Olsen, Johan P. 1989: *Rediscovering Institutions*. New York: The Free Press.

Reff Pedersen, Anne 1998: "En præsentation af sneboldsmetoden" in Bogason, Peter og Sørensen, Eva (red.) 1998: *Samfundsforskning og bottom-up. Teori og metode*. København: Roskilde Universitetsforlag.

Reff Pedersen, Anne 1999: *Den udfoldende praksis - policy-fortællinger om pleje og behandling af svage gamle i social-og sundhedssektoren*. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.

Riessman, Catherine Kohler 1993: "Narrative Analysis" in *Qualitative Research Methods*, nr. 30. A Sage University Paper. Sage: London.

Roe, Emery 1994: *Narrative Policy Analysis*. Durham & London: Duke University Press.

Suså kommune og arbejdsmarkedsforanstaltningerne (Baggrund) 1999. Suså kommune.

Thomsen, Kaare 1998: "Induktion og kvalitativ computeranalyse" in Bogason, Peter og Sørensen, Eva (red.): *Samfundsforskning og bottom-up. Teori og metode*. København: Roskilde Universitetsforlag.

PC-databaseprogram

Skou 1996: *KIT*. Version 1.20. Carl Verner Skou ©, Center for Kvalitativ Metode Udvikling ved Aarhus Universitet.

RESEARCH PAPERS from the Department of Social Science

To obtain a copy:

The papers can be downloaded free from the following address:

<http://www.ssc.ruc.dk/>

Paper-ready copies can also be obtained at a price of 40 DKK

Request and order for paper-ready copies can be made to the following address:

Secretary Janni Villadsen

Department of Social Sciences

Roskilde University

P.O box 260

4000 Roskilde

Phone +45 4674 2597

Fax + 45 4674 3080

Research Paper no. 1/99

Jesper Jespersen, Jørgen Birk Mortensen and Rasmus Rummel:
Bæredygtig energianvendelse og økonomisk vækst 'Hvad skal der til? – Hvad koster det?'
Nogle konsekvensberegninger gennemført ved hjælp af Makro og miljømodellerne Adam og Emma.

Research Paper no. 2/99

Jakob Torfing:
Velfærdstatens ideologisering

Research Paper no. 3/99

Eva Sørensen:
Democratic governance and the changing role of users of public services

Research Paper no. 4/99

Gunnar Skogmar:
The United States, Euratom and European Integration 1955-1957.

Research Paper no. 5/99

Peter Bogason:
Public Administration and the Unspeakable:
American Postmodernism as an Academic Trail of the 1990s.

Research Paper no. 6/99

Susana Borrás
The Cognitive Turn(s) in EU Studies

Research Paper no. 6/00

Lars A. Engberg
Social housing in Denmark

Research Paper no. 7/99

Helle Sundgaard Andersen, Lotte
Jensen, Birgit Jæger, Karina Sehested,
Eva Sørensen
Roles in transition! Politicians and
Administrators between hierarchy and
network.

Research Paper no. 7/00

John Andersen
Køn, klasse og ligestilling

Research Paper no. 8/99

Catharina Juul Kristensen & Søren
Vøxted
Hvorfor tager faglærte ufaglært arbejde?

Research Paper no. 1/00

Birgit Jæger
SCOT in Action

Research Paper no. 2/00

Leopold Galicki
Det Sociologiske Værksted

Research Paper no. 3/00

Anders Mathiesen
Nyliberalismen – og de 'stærke'
ledere

Research Paper no. 4/00

Eva Sørensen & Jacob Torfing
Kompetenceudvikling i Danmark

Research Paper no. 5/00

Susana Borrás
Science, technology and innovation in
European Politics